

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Pitkänen, Silja

Title: Antaa mennä vaan

Year: 2020

Version: Published version

Copyright: © 2020 Suomen Sukututkimusseura

Rights: In Copyright

Rights url: <http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en>

Please cite the original version:

Pitkänen, S. (2020). Antaa mennä vaan. *Genos*, 91(4), 253-254.

organisoitumisen, legitimaation ja osallistumisen näkökulmista. Valtionrakennusta tarkastellaan myös tunnustuksellisuusparadigman kautta. Sen mukaan uskonnon ohella reformaatio muutti sekä taloudellista, sosiaalista ja poliittista rakennetta että ihmisten toimintatapoja.

Rakenteeltaan selkeässä tutkimuksessa huolella valitut aineisto-esimerkit tuovat uskottavuutta argumentointiin. Käsitteiden määrittely jää kuitenkin epäselväksi; mitä toimijuus, status ja sosiaalinen pääoma tutkimuksessa tarkoittavat. Seurakuntien rakentumisesta olisi mielellään luenut enemmänkin.

Tutkimuksessa käytetään elämäkertatutkimukselle läheistä prosopografista menetelmää, jossa tarkastellaan samanlaisia ominaisuuksia muodostavia ihmisryhmiä, toimintakenttiä sekä niitä yhdistäviä tekijöitä. Prosopografisen ja kollektiivibiografisen menetelmän eroja olisi voinut tarkastella syvemmin. Prosopografinen tutkimus on luonteeltaan systemaattisempaa, siihen liittyy erilaisia tiedon hallinnan, vahvan analyysin sekä lähdekritiikin vaatimuksia. Tutkimusaineistossa paimenmuistojen lähdekritiikki ja vertaaminen pappismatrikkeleihin toimii, vaikkakin lukija hämmentyy paimenmuistojen lähdevitteiden puutteesta ja siten niiden luotettavuudesta. Valitettavasti Hiljanen ei käsittele HisKi-tietokantaa lähdekriittisesti.

Tutkimuksen mukaan sitoutuminen hallitsijan uskonnolliseen kantaan edisti kirkkoherran uraa. Tästä esimerkkinä toimii kuninkaanpoikien, Erikkin ja Juhanan, valtataistelu, joka koski myös Taivassalon kirkkoherra Carpelania. Hän sai kuolemantuomion Juhana-herttuan kan-

nattajana, mutta tuomio kumottiin seurakunnan vakuuttaessa, että Carpelan oli uskollinen Erik-kuninkaalle, ja hän sai näin pitää virkansa. Lisäksi tärkeää viransaannissa oli kirkkoherran suhde paikallisyhteisöön ja seurakuntaan. Sukulaissuhteet ja verkostot muodostuivat nekin merkityksellisiksi.

Hiljasen mukaan 1500-luvun kuluessa kirkkoherrojen varallisuudessa tapahtui muutoksia. Uskonpuhdistus ja maanomaisuuden uudistukset vaikuttivat kirkkoherrojen palkkoihin, vaikka kirkkoherrojen välinen eriarvoisuus ei muuttunutkaan. Osa talonpoikien kirkolle maksamista veroista ohjattiin kruunulle, mikä sai kirkkoherrot tekemään valituksia. Se oli kannattavaa ainakin Maskun kirkkoherra Paulille, joka sai virkamiesten kestityksistä korvaukseksi viljaa. Hiljanen esittää kiinnostavan havainnon, että nimitysten sijasta palkkoihin puuttuminen oli tehokas keino sitoa kirkkoherrat vahvemmin kruunun valtaan.

Rahvaanvalituksista suurin osa koski taloutta. Esimerkiksi vuonna 1555 Espoon kirkkoherra Hindrichin valitettiin keränneen liikaa veroja ja muita maksuja. Rahvaanvalituksissa kyseenalaistettiin myös pappien auktoriteettiasema. Vaikka Hiljanen asettaakin kirkkoherrat seurakuntien johtajiksi, toteaa hän, että he eivät olleet ehdottomia vallankäyttäjii: kirkkoherran oli toimittava vuorovaikutteisesti paikallisyhteisön kanssa ja lunastettava asemansa uudelleen erityisesti ristiriitatilanteissa. Kirkkoherrojen tehdessä valituksia paikallisyhteisöstä he toimivat samalla tiedon välittäjinä maalliselle esivallalle.

Hiljasen mukaan kruunulle suotuisasta toimijuudesta saat-

toi olla palkintona virkanimitys, joka paransi kirkkoherran taloudellista ja sosiaalista asemaa. Paikallisyhteisöt ja esivalta puolestaan valvoivat kirkkoherrojen toimintaa. Syntyi yhteiskunnallinen tila, jossa jokainen toimijaryhmä hallitsi toisiaan neuvottelevien, yhteistyön ja sovintojen näkökulmasta. Yhteiskunta-rauha tuotti mahdollisuuden valtionrakennukseen.

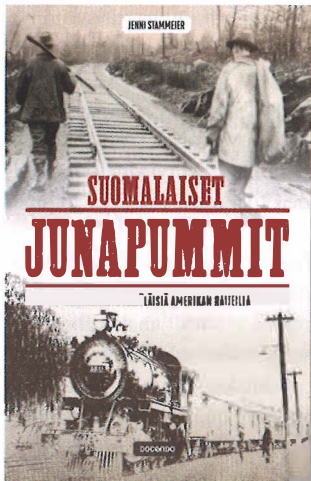
Mikko Hiljasen tutkimusta voi lämpimästi suositella kaikille yhteiskunta- ja historia-alasta sekä kirkkohistoriasta kiinnostuneille. Teos on muodoltaan artikkeliväitöskirja, ja suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi kirjoitetut artikkelit jo yksistään johdattavat aiheeseen innostavasti ja asiantuntevasti.

Terhi Katajamäki

• • • • •
Antaa mennä vaan

Jenni Stammeier: Suomalaiset junapummit: kulkureita ja kerjäläisiä Amerikan raiteilla. Jyväskylä: Docendo, 2019. 293 s.

Jenni Stammeierin *Suomalaiset junapummit* valottaa Pohjois-Amerikkaan lähteneiden suomalaisten siirtolaiselämän katveeseen jääneitä puolia. Siirtolaistutkimuksessa on kyllä sivuttu näitäkin näkökulmia, esimerkiksi hiljattain edesmenneen Reino Keron teoksissa, mutta laajemmin suomalaisia kulkureita ja kerjäläisiä ei toistaiseksi ole tarkasteltu. Stammeier hyödyntää runsaasti Kanadaan liittyvää muisteluaineistoa, ja näin myös Kanadan siirtolaiset pääsevät ääneen. Kanada on usein jäänyt Yhdysvaltoja pie-

nempään osaan siirtolaistutkimuksessa.

Teos rakentuu pääsääntöisesti neljän suomalaissiirtolaisen muistelmien ympärille: eteläpohjalainen Hanski (Hannes Sankelo) lähti Kanadaan 1920-luvun lopussa, ja hän nauhoitti muistojaan Suomessa 1970-luvulla. Keskipohjalainen Lännen-Arvi (Arvi Pottala) lähti niin ikään Kanadaan, noin vuotta Hanskia myöhemmin. Hänen muisteloitaan nauhoitettiin Suomessa 1980-luvulla. Kolmannen kulkurin, nimimerkki Siukun, tarina ilmestyi kirjana Duluthissa vuonna 1952, ja neljäs Stammeierin kirjan matkustaja on työväenliikkeen parissa vaikuttanut Oskari Tokoi, joka etsi töitä Amerikasta maanpakolaisena 1890-luvulla. Tokoin Amerikanmuistelmia on julkaistu 1900-luvun puolivälissä. Teos nojautuu näiden päähenkilöiden sekä lukuisten muiden suomalaisten aikakauden sanomalehdissä uutisoituihin käänteisiin ja kohtaloihin. Kronologian sijaan teos etenee temaattisesti. Stammeier tekee katsauksia niiden satojen tai jopa tuhansien epäonnistuneiden suomalaissiirtolaisten elämään, jotka ”katosivat” Yhdysvaltoihin tai Kanadaan. Tekijä toteaa, että 1930-luvun laman

aikana Pohjois-Amerikassa on ollut liikkeellä vähintään kaksi miljoonaa työtöntä ja koditonta (s. 127). Näistä suomalaiset olivat pieni, mutta joillain paikkakunnilla varsin huomattava osa.

Teoksen taustalla on Stammeierin toimittama juttusarja Ylelle. Tekijä kertoo, että juttusarjan myötä hän sai yhteydenottoja suomalaisilta, jotka tiesivät jonkun sukulaisensa kulkeneen työn perässä junapummina Pohjois-Amerikassa, mutta tarkempaa tietoa sukulaisen kulkurivaiheista ei useinkaan löytynyt (s. 9–10). Tämä johtui siitä, että lamajaksosta huolimatta työttömyys, kulkurius ja yhteiskunnan ulkopuolelle ajautuminen koettiin häpeällisenä, eikä näistä vaiheista ollut tapana puhua kotiin palattua. Onneksi jotkut kuitenkin jakoivat kokemuksiaan – tosin esimerkiksi nauhurille vaimolta salaa, kuten Hanski – sillä Amerikassa ajalehtineiden suomalaisten tarinoissa kiteytyy monille siirtolaisille tavanomaisia kohtaloita, joista kaikki eivät palanneet kertomaan. *Suomalaiset junapummit* tarjoaa monenlaisia näkökulmia sukututkijoille, jotka tietävät jonkun heidän sukulaisensa kiertäneen siirtolaiskulkurina, mutta eivät tiedä hänen vaiheistaan yksityiskohtaisemmin.

Stammeier tuo myös mielenkiintoisella tavalla esiin kiertolaiselämän etiikkaa ja jopa esteetiikkaa. Etiikasta erinomainen kiteytys ovat hobojen säännöt, jotka muotoutuivat 1800-luvun lopulla. Niissä painottuivat ’oman itsensä herrana’ oleminen sekä yhteisöllisyys. Kulkurielämän ihanteet myös nivoutuivat osaksi amerikkalaista kulttuuria. Myöhemmin esimerkiksi beatkirjallisuuden lähes pakonomaisessa kulkemisessa, voimakkaassa vastakulttuurietoksessa

ja purevassa yhteiskuntakritiikissä voi kuulla kaikuja International Workers of the World -järjestön (IWW) lehdissä tekstejään julkaiseen suomalaistaustaisen kulkurikirjailija Matti Valentin Huhdan, nimimerkki T-Bone Slimin, riemukkaista satiireista. Junapummasienne kiteytyy Huhdan tekstien ohella muun muassa *Suomalaisissa junapummeissa* esitellyn lappajärveläisen trämpin tokaisussa ”Ollaan oltu väärässä junassa siitä saakka kun on Kärnänsaaresta lähretty, että antaa mennä vaan” (s. 220).

Tietokirja junapummeista on kirjoitettu sujuvasti ja menevällä tyylillä. Teos on nopealuokinen ja viihdyttävä, ajoittain varsin raskaasta aiheestaan huolimatta. Vaikka kaikille kulkureille ja junapummeille ei käyntykään hyvin, on kirjalla kuitenkin onnellinen loppu: teoksen päähenkilöt pääsivät toiveidensa mukaisesti takaisin Suomeen tai asettuivat muuten aloilleen, elivät verrattain vanhoiksi, ja kertoivat tarinoitaan sukulaisilleen tai vähintään nauhurille. Poikkeuksena vain Oskari Tokoi, joka lähti uudelleen Suomesta sisällissodan jälkeen, ja jäi ”maanpakolaiseksi”. Tokoi onkin varsin mielenkiintoinen hahmo osin pakotetussakin kosmopoliittisuudessaan, ja hänestä soisi olevan enemmän myös akateemista tutkimusta.

Vaikka amerikansuomalaisuus monine eri ulottuvuuksineen on ollut lähivuosina varsin paljon esillä, riittää siinä kuitenkin vielä tutkittavaa, mistä junapummiin aiemmin vähälle huomiolle jäänyt historia on yksi osoitus. Myös nykypäivän amerikkalainen kodittomuus on erittäin laaja ilmiö, ja Stammeierin teos osaltaan kontekstoi tätä Yhdysvaltojen tämän hetken yhtä suurimmista haasteista.

Silja Pitkänen